

PETER
KLEIN

**THE LAST
IMPRESARIO**

A THEATRICAL JOURNEY
FROM TRANSYLVANIA
TO TOSCANA

Peter Klein

Ultimul impresar

O călătorie teatrală Transilvania – Toscana

Capitolele precedente:

Prolog: Un moment de ascensiune

http://www.bjt2006.org/PK_Ultimul_Impresar_4523.pdf

Amintiri din România

http://www.bjt2006.org/PK_Ultimul_Impresar_4923.pdf

Copilăria în Timișoara I

http://www.bjt2006.org/PK_Ultimul_Impresar_0524.pdf

Copilăria în Timișoara (2)

Între 1955 și 1958 (anii în care am avut destui bani), am cumpărat un porc în fiecare decembrie, așa cum făceau majoritatea evreilor asimilați. Tata ne ducea cu el la piață, alegea mărimea porcului în funcție de suma de bani pe care o puteam cheltui și apoi trimitea animalul la măcelar într-o ladă de lemn închisă. A doua zi, noi patru am mers cu bicicleta până la măcelarul de la marginea orașului. Supraponderal, de vârstă mijlocie și îmbrăcat într-un șorț alb însângerat, măcelarul mi s-a părut a fi el însuși un porc. Fugărea bietul animal prin curtea noroioasă din spate cu un cuțit mare și, în cele din urmă, îl încolțea, se arunca peste el și îi tăia gâtul. Soția lui ținea tigaia pentru a prinde sângele. Apoi ne petreceam ziua ajutându-l să pregătească cârnați de diferite tipuri - sânge, ficat, tobă, etc. Principala atracție pentru noi, copiii, era *kolbász* - un cârnat în mare parte din carne cu boia dulce și alte condimente tipic maghiare.

Eram fascinat, dar și dezgustat de această scenă. Dar a fost o ușurare să știu că vom avea ce mânca din belșug. Vom avea mâncare pentru tot anul datorită acestui porc de 300-400 de kilograme - slănină, cârnați, șuncă și grăsime pentru gătit. Cămara de lângă bucătărie urma să fie plină cu tot felul de bunătăți! Noaptea, Gabriel și cu mine șterpeleam de acolo cârnați și salam.

În alți ani, nu era niciun porc. Nu exista frigider, ci doar un recipient de tablă în interiorul unei cutii din lemn în care puneam bucăți de gheață aduse în oraș cu căruțele de către țărani. Aceasta fusese una dintre afacerile bunicului meu matern în anii 1920. Muncitorii săi tăiau gheață din lacurile înghețate, o păstrau în gropi acoperite cu fân și o vindeau în Timișoara primăvara și vara. Chiar și la mijlocul anilor 1960, nimeni din România nu avea frigider. Când eram copii, alergam în spatele căruțelor trase de cai sau de boi, încercând să culegem bucăți mici de gheață în camion. Țăranii livrau, de asemenea, lapte nepasteurizat în fiecare zi. Pentru a obține pâine, trebuia să stai la coadă la brutărie la ora 5 sau 6 dimineața. Dacă oamenii vedeau o coadă, se alăturau automat și, după aceea, întrebau: "Ce se vinde?". Când m-am întors în orașul natal într-un sfârșit de săptămână de Paște, în 1980, am fost șocat să găsesc oameni care încă stăteau la coadă pentru câteva ouă sau o ceapă degerată. Deși sunt îngrozit de uciderea primitivă a porcului, încă tânjesc după toate produsele din carne de porc de care m-am bucurat în copilărie, de la tobă la jumeri de porc. Când am venit la New York, am fost încântat să descopăr secțiunea maghiară din Yorkville, de unde puteam procura aceste bunătăți bogate în colesterol din magazine care, din păcate, aproape au dispărut. În acele zile, Gabriel și cu mine mergem uneori cu mașina până într-un cartier degradat din Passaic, New Jersey, la un magazin numit Kolbasz, pentru a cumpăra produsele pe care le iubeam în copilărie.

Aproape toți prietenii și cunoștințele noastre erau evrei maghiari, dar nici părinții mei, nici bunicii mei nu aveau convingeri religioase. Deși erau laici și se identificau ca făcând parte din comunitatea maghiară educată, din clasa superioară, aveau totodată o identitate evreiască ireductibilă. La fel ca la mulți evrei seculari americani din zilele noastre, iudaismul era, pentru noi, important într-un mod indescrisibil, dar evident, ceva care nu era legat de religie, sau strict de un anumit set de obiceiuri culturale - dar definitiv într-un mod crucial, chiar dacă abstract. Familia și prietenii noștri au frecventat Marea Sinagogă (Sinagoga Cetate), o sinagogă frumoasă și impunătoare de rit neolog, care fusese construită în stil oriental în 1865; seamănă cu marea sinagogă din Oran, Algeria. Una dintre cele mai mari sinagogi din Europa, o sinagogă reformată/conservatoare, în care

femeile și bărbații erau separați, dar bărbații nu trebuiau să poarte kipa. La fel ca majoritatea familiilor evreiești pe care le cunoșteam, mergeam de două sau trei ori pe an, la ocazii speciale.

Una dintre aceste ocazii a fost Bar Mitzvah-ul meu. A avut loc în august 1958, la Sinagoga Mare. Am citit un scurt text pe care nu-l înțelegeam deloc, dar pe care îl învățasem prin transliterare și memorare. Eram acum acceptat în mod oficial în clubul exclusivist al bărbaților din comunitatea evreiască. Rabinul Neuman, pe atunci un tânăr nonconformist, m-a pregătit pentru acest eveniment. El preda Biblia într-o manieră prietenoasă pentru copii în zilele de duminică, spunându-le copiilor povești diluate, ușor de înțeles, care îi introduceau în această parte importantă a moștenirii lor evreiești.

Am mers la casa bunicii mele maternelne pentru mese după serviciul religios și după Bar Mitzvah. Am devorat un pui întreg - nu prea multă mâncare pentru șase persoane! Sărbătoarea a fost discretă, atât din motive financiare, cât și pentru că era mai bine să nu atragem atenția că sunt evreu.

Câteva luni mai târziu, bunicii mei materni au primit notificarea că li se va permite să părăsească România. Familiilor care locuiau împreună li s-a permis să plece împreună, ceea ce însemna că străbunica mea în vârstă de nouăzeci de ani putea emigra cu ei. Aveau un apartament frumos, ceea ce ar fi putut fi un factor care a contribuit la eliberarea lor. A fost o decizie dificilă pentru ei, pentru că nu știau dacă ne vor mai vedea vreodată. Cu toate acestea, știam cu toții că, dacă nu profitau de această oportunitate, nu ar fi existat o a doua șansă. (Decizia bunicii mele a fost, fără îndoială, influențată și de faptul că actele de emigrare au sosit la doar câteva luni după arestarea ei).

În cele din urmă, bunica mea, străbunica mea și bunicul meu vitreg, Leo, au decis să emigreze în Israel. Leo și cu mine am petrecut multe zile minunate împreună și el a fost o persoană importantă în copilăria mea, așa că a fost o despărțire dureroasă și o mare pierdere pentru părinții mei, pentru Gabriel și pentru mine. Am avut inima frântă după plecarea lui Leo. Am simțit-o mai ales în timpul sărbătorilor, pe care le petrecusem întotdeauna împreună.

Școala a devenit o dificultate mai mare pentru mine. Deseori, mintea mea rătăcea la altele. După ce mai mulți profesori s-au plâns că veneam cu întârziere sau că vorbeam în timpul

orelor, directorul m-a târât la frizerie - așa cum făcea cu toți scandalagiii - ca să mi se tundă părul. Acest lucru s-a întâmplat de două ori. A stat până când bărbierul a tuns o fâșie largă de păr de la frunte până la ceafă. Apoi a plecat, știind că bărbierul își va termina treaba. Când am ajuns acasă, tata m-a întrebat: "Ei bine, ce s-a întâmplat de data asta?".

"M-am plictisit și i-am trimis un bilet lui Patrichi", i-am răspuns. "Credeam că nu o să mă vadă".

Mama s-a uitat la mine și a gemut doar: "Iarăși!"

Părinții mei știau cât de greu era regimul represiv pentru copii, așa că nu m-au pedepsit.

Nu excelam la matematică sau la științe, dar aveam talent pentru limbi străine. Până la cincisprezece ani, învățasem maghiara (sunt maghiar), româna (am locuit în România și am mers la o școală românească), rusa (obligatorie începând cu clasa a cincea), latina (obligatorie), germana (de la părinții tatălui meu) și engleza. Am luat lecții particulare de engleză de două ori pe săptămână de la unsprezece la cincisprezece ani, în speranța că într-o zi vom scăpa de acest loc oribil. Profesoara mea, Dr. Margaret Vágó, fusese profesoara de engleză a mamei mele în copilărie. O fată pe nume Ági a luat lecții cu mine. Din nefericire, nu era foarte atrăgătoare, dar era suficient de drăguță să se întâlnească cu mine în scara apartamentului doamnei Vágó cu zece minute înainte de fiecare oră, pentru ca eu să pot să recapitulez lecțiile. Exista un pod peste canalul Bega unde tramvaiul încetinea în apropierea casei noastre, așa că, ori de câte ori întârziam, mă urcam în el și mergeam trei stații până la casa profesoarei mele de engleză fără să cumpăr bilet.

1957. Clasa a VIIa. În centru este Ani Șerban. În dreapta ei este mai jos Gyuszi Horvath, apoi mai sus este Peter Klein, apoi un pic mai jos Jancsi Bleyer, apoi eu cel mai înalt. În dreapta mea este Ban Ernő. Al doilea din extrema stîngă spre dreapta este Norbi Berger. Al cincilea este Claudiu Rotaru, armonistul din prima formație Sfinții / Phoenix (Legenda: Sergio Morariu)

Mama a decis că ar trebui să învăț și franceza și m-a dus la un prieten de familie pentru lecții. Apartamentul lui avea o singură cameră, fără ferestre, era decorat cu brocart și alte țesături pe pereți, iar în ziua în care am venit prima dată, încălzea un măr pe soba lui cu burduf pentru a crea o aromă plăcută. Era, de asemenea, bolnav în pat și bea ceai. M-am așezat pe un scaun vizavi de el, iar el mi-a aruncat o revistă franceză. "Citește-o", a spus el. Și așa am început să învăț franceza. Din fericire, franceza fiind o limbă romanică, nu a fost atât de dificil pe cât mă temusem. M-am oprit după câteva lecții pentru că părinții mei nu și mai puteau permite să plătească, dar am prins gustul limbii și am căpătat o oarecare încredere că o pot vorbi. Nu am mai luat niciodată lecții de franceză, dar vorbesc fluent la nivel conversațional.

În România, liceul s-a încheiat după clasa a XI-a. Din păcate, am picat la examenele finale la matematică și fizică, ceea ce însemna că am picat la examenul de bacalaureat. Chiar și cu note de trecere, nu mi s-ar fi permis niciodată să merg la universitate, deoarece familia mea a solicitat plecarea din țară. Singura mea opțiune ar fi fost să-mi continui studiile la o școală tehnică, ceea ce nu mă interesa. Acest lucru m-a lăsat și mai deprimat și mai furios.

Pentru că depusesem cerere de plecare, oportunitățile noastre în România erau limitate, dar nu aveam nicio promisiune că ni se va permite vreodată să emigrăm. Era un catch-22 exasperant.

Am primit o a doua șansă de a da examenele în august 1962, cu puțin ajutor din partea unui "prieteni" plătit al părinților mei, care ne asigura că voi trece. (Dacă aveai bani în România, puteai cumpăra aproape orice.) Ar fi trebuit să îmi petrec vara învățând pentru examene, dar era greu să mă concentrez când mă simțeam atât de lipsit de speranță. În schimb, aceasta a devenit rutina mea zilnică: Mama și fratele meu se duceau la noul strand, aflat la marginea orașului, împreună cu câțiva prieteni care aveau copii mai mici. (Era înconjurat de nisip - o mare noutate în Timișoara, care nu avea ieșire la mare.) Imediat ce plecau, mergeam cu bicicleta la strand și mă așezam în celălalt capăt, cu ochii pe mama și pe prietenii ei. În jurul orei 16 sau 17, când începeau să împacheteze pentru a pleca acasă, mă urcam pe bicicletă și mă grăbeam să ajung acasă înainte ca ei să ajungă acolo. Mama intra în casă și mă găsea cocoșat peste cărțile de matematică. Într-o zi, bucuroasă să mă vadă învățând atât de mult, a pus mâna cu afecțiune pe ceafă ... și și-a dat seama că aveam părul ud. Nu existau dușuri în casa noastră, doar o cadă cu apă caldă o dată pe lună; a trebuit să mărturisesc. Cu toate acestea, am trecut examenul de matematică cu o notă de 5,85 din 10 - suficient de mare pentru a obține diploma de liceu. Încă o mai păstrez în seiful meu din New York.

Eram un copil deștept, dar între capacitatea mea scurtă de atenție și sentimentul meu fervent de rebeliune împotriva profesorilor mei plictisitori și autoritari, care fără îndoială sufereau la fel de mult ca și mine sub noul regim, mi-a fost imposibil să mă dezvolt în mediul academic la acea vreme.

Copiii cu înclinații academice din clasa mea de absolvire au mers la universități pentru a studia arhitectura, medicina și ingineria. Cei cu rezultate mai slabe au studiat limbi străine la universități umaniste. Cei care nu au putut intra nicăieri altundeva au mers la Universitatea de Agricultură din Timișoara. De obicei, proveneau din familii mai sărace și needucate. Pentru că nu puteam merge la nicio universitate, m-am angajat ca asistent la un mecanic la Universitatea de Agricultură, lucrând ca muncitor, cu mâinile unse și salopeta unsuroasă. Câștigam 600 de lei pe lună - aproximativ 10 dolari - și am dat totul părinților mei.

Bridge-ul a devenit salvarea mea; era dovada intelectului meu. De la vârsta de șaisprezece până la optsprezece ani, mama m-a încurajat să înființez un club de bridge cu trei dintre colegii mei de clasă mai străluciți. Ne întâlneam de două ori pe lună și eram gazde pe rând, în timp ce părinții noștri serveau cafea și prăjituri. Părea o treabă de adulți, ceea ce mă făcea să mă simt mândru. Când am absolvit, iar colegii mei au plecat la universități mai bune, am continuat să jucăm bridge până la vârsta de optsprezece ani, când am emigrat în cele din urmă.

Sporturile au fost o altă evadare pentru mine - și o cale spre stima de sine, pentru că excelam la ele cu puțin efort. În adolescență, am jucat tenis de masă, fotbal și baschet. Am început să schiez la patru ani, când am plecat într-o vacanță de schi de o săptămână. Să ajungem la pârtiile de schi era o întreprindere complexă. Ne urcam în tren în zori pentru o călătorie de patru ore până la Caransebeș; apoi luam o căruță trasă de cai de la gară până la poalele Muntele Mic. De acolo, am încălecat ponei la 1.000 de metri pe versantul muntelui, până la o cabană numită Bella Vista. Ajungeam la apusul soarelui și începeam să schiem în dimineața următoare. Nu existau teleschiuri și, cum pe pârtie erau doar vreo douăzeci-treizeci de schiori, zăpada nu semăna deloc cu cea de pe pârtiile de aici. Era de doi metri până la doi metri și jumătate, adâncă și neatinsă, astfel încât schiurile noastre lăsau urme adânci de un metru și jumătate, fără nicio posibilitate de manevră. Schiurile din lemn din anii 1950 erau destul de rudimentare, cu legături cu curele de piele, astfel încât, dacă schiul se desprindea de pe cizmă, se prăbușea la vale până când lovea un copac sau un tufiș sau, mai rău, un alt schior. Au existat multe accidente minore, dar era totuși distractiv.

Când nu ne puteam permite o excursie la Muntele Mic în timpul iernii, tatăl meu a inventat ideea de "schi cu taxiul". Deoarece practic nu existau mașini pe drumurile din Timișoara, el închiria un taxi pentru o jumătate de zi pentru a ne duce în suburbii - de obicei pe drumul spre Arad - și punea taxiul să ne tragă cu o coardă câțiva kilometri. Zăpada de pe drumuri era bătătorită, așa că funcționa bine. De fapt, a fost mai distractiv decât să schiezi pe munte, cu zăpadă până la genunchi și fără teleschiuri.

Când întreprinderea privată a fost permisă pentru scurt timp, la mijlocul anilor 1950, iar familia noastră a avut un venit decent, am făcut câteva vacanțe memorabile. Unul dintre părinții noștri trebuia să se ocupe de magazinul de tricotaje, așa că își făceau cu rândul în vacanțe cu noi. În jurul anului 1955, o epidemie de poliomielită a avut loc, iar ieșirea din

oraș era imperativă. Într-o vară, tatăl meu ne-a dus la munte; în altă vară, mama ne-a dus în stațiunea Mamaia de la Marea Neagră. În vara anului 1957 sau '58, ne-am dus cu bicicletele la Predeal, o călătorie de 10 ore cu trenul, pentru o vacanță de trei săptămâni. Punctul culminant a fost să ne luăm bicicletele în susul muntelui până la Predeal, cel mai înalt oraș de pe traseul trenului, și să coborâm până la Brașov timp de cinci sau șase ore, coborând prin pădure pe drumuri asfaltate minunate, cu vântul suflându-ne în păr. Nu exista niciun pericol de trafic, deoarece nu existau mașini. În timp ce călătoream pe drumul deschis, cu pădure virgină de fiecare parte, mă uitam la tatăl meu și îmi imaginam că, în acele momente, recăpătase o parte din bucuria și speranța tinereții sale și împărtășea cu noi acest sentiment exaltant.

Am făcut o altă călătorie memorabilă când aveam șaisprezece ani și jumătate. În ajunul Anului Nou, vechiul meu prieten George Reisner și cu mine l-am vizitat pe unchiul meu Gyuri Wiener, colonel în armata comunistă, la casa lui din București. Unchiul Gyuri, fratele mai mic al mamei mele, își dedicase viața mișcării comuniste începând cu vârsta de șaisprezece ani, în mare parte pentru că un prieten mai în vârstă îl convinsese să o facă. Leo și mama mea încercaseră să îl descurajeze, dar fără succes. Îl vedeam foarte rar, așa că această vizită a fost o plăcere specială.

Unchiul Gyuri și soția sa, Vera, au ieșit în oraș pentru o seară și ne-au lăsat acasă cu un radio și o sticlă de lichior de cacao. Nu gustasem niciodată alcool. Am încercat câteva înghițituri cu George, care este cu doi ani mai mare decât mine.

Am prins curaj și am decis să ieșim în oraș.

"La urma urmei, suntem în București", a subliniat George.

"Cu ce ar trebui să ne îmbrăcăm?" am întrebat eu. M-am uitat în jur și am zărit haina și pălăria militară a unchiului meu, cu epoleți de colonel și toate însemnele corespunzătoare. "Perfect!"

George, mai în vârstă și mai înțelept, a încercat să mă descurajeze, dar părea un lucru amuzant de făcut. Unchiul meu era mai scund și mai mic decât mine, dar m-am înghesuit cu nerăbdare în hainele lui. "Sunt gata", am anunțat. "Hai să ne distrăm!"

Ningea și era deja zăpadă de câțiva centimetri. Ne-am trezit curând în apropierea Palatului Regal, care devenise clădirea Comitetului Central al Partidului Comunist și sediul guvernului. Ofițerii erau în stradă, cu soțiile lor la braț, sărbătorind Revelionul. Câțiva dintre ei m-au salutat, iar eu le-am răspuns cu o expresie serioasă.

George, care rămăsese în urma mea, m-a ajuns din urmă și mi-a spus într-o șoaptă îngrozită că ar trebui să ne întoarcem imediat acasă. Tocmai îl auzise pe un ofițer comentând cu soția sa: "Ce colonel tânăr. Interesant... .."

I-am dat dreptate și ne-am grăbit să ne întoarcem în apartamentul mic și banal, unde eram în siguranță, dar ne plictiseam. Abia în retrospectivă mi-am dat seama cât de norocos am fost că nu am fost arestat pentru ceea ce ar fi fost o infracțiune gravă în regimul comunist.

La scurt timp după aceea, George și familia sa au primit viza de plecare. Am crezut că nu-l voi mai vedea niciodată. Privind în urmă, îmi dau seama că îmbrăcarea uniformei unchiului meu și sfidarea autorității a fost modul meu de a mă apăra de disperare. Nu aveam nicio garanție că ni se va da vreodată permisiunea de a emigra. Nimeni nu știa cum erau selectate familiile. Era ca și cum am fi câștigat la loterie. Și dacă nu câștigăm niciodată? M-am întrebat. Dacă rămânem blocați aici pentru totdeauna?

Va urma.

Traducere din engleză. DeepL. Corecturi de Sergio Morariu si Getta Neumann